عبدالباري جهاني

۲۰۱۹/۰۷/۲۱

ملي وحدت
زموږ د تاریخ په رڼا کي

دوهمه برخه

د شاه شجاع له قتل څخه وروسته د یوې قومي عهد نامې متن:

ترڅو په کابل او قندهار او جلال آباد کي د پردیو پر ضد د وطن له خاوري څخه د دفاع لپاره بهتره زمینه برابره سي.

د شاه شجاع الملک د قتل پیښه، چي د ۱۲۵۸ کال د صفري د میاشتي پر دیرویشتمه د چارشنبي په ورځ چي د ۱۸۴۲ کال د اپریل د میاشتي له پنځمي سره برابره ده، منځته راغله. د سردار محمدزمان خان بارکزي زوی شجاع الدوله، هغه د بالاحصار او سیاه سنګ ترمنځ قتل کړ. دا د نولسم قرن له مهمو تاریخي پیښو څخه ده چي د هغې اصلي علت هماغه تنفر او ملي انزجار دی....

ګران لوستونکي بهتر پوهیږي چي د یرغلګرو قواوو په مقابل کي قهر او ملي ناخوښي څرنګه د ۱۸۴۱ د نومبر پر دوهمه ملي بنه غوره کړه او له هغي ورځي بیا زموږ له خاوري څخه د پردیو تر وتلو پوري څه ډول پیښي منځته راغلې. د دې پیښو تشریح دلته لازمه نه ده او خلاصه یې دا ده چي د ملي شورش په نتیجه کي د فرنګي او د انګلیسي اشغالګرو قواوي او ګوډاګی شاه شجاع په بالاحصار او شېرپور کي له یوه بل څخه بېلیږي او یو له بله سره هیڅ مرسته نه سي کولای. کوهستاني مجاهدین چاریکار ته نیژدې د لغماني په نوم کلي کي د پردیو قواوو پوځي مرکز نیسي او د فرنګیانو څو تنه نیم ژواندي صاحب منصبان ایله ځانونه د شېرپور مرکز ته رسوي. په دې پسي په غزني د کرنیل پالمر پر ضد ملي تحریک پیل کیږي او دغه راز غلجیان د کابل جلال آباد لاره بندوي. څرنګه چي فرنګیانو ته د شېرپور په مرکز کي له هیڅ ځایه څخه مرسته نه سي رسېدلای نو انګلیسان ملي مشرانو ته د تسلیمېدلو په باب د یوه سند د ترتیبولو په باره کي د مفاهمې پیشنهاد کوي. وروسته، د انګلیس استازی او مختار نماینده مکناټن د پیمان ماتولو او د لمسونو له کبله وژل کیږي او له هغه څخه وروسته د مکناټن پر ځای مقرر سوي پاټنجر او د ملي مشرانو تر منځ تړون لاسلیک کیږي او د هغه په اساس د الفونسټن تر رهبری لاندي یرغلګر قوتونه له کابل څخه وزي.

ټولو ته څرګنده ده چي انګلیسانو زموږ د هیواد په بېلو بېلو ځایونو کي قواوي او صاحب منصبان درلودل. جنرال ناټ په قندهار کي ، جنرال سېل په جلال آباد کي. کرنیل ویمر په قلات کي او کرنیل پالمر په غزني کي. پر دې برسېره جنرال پالک، له یوې تازه نفسه قوې سره، په پېښور کي تیاری کاوه څو ډېر ژر د افغانستان خاوري ته ننوزي او جنرال سېل له محاصرې څخه وژغوري. وروسته نو په دسته جمعي توګه، په جلال آباد کي پر غازي سردارمحماکبرخان او د کابل جلال آباد په لاره کي پر نورو ملي مشرانو باندي حملې وکړي او د دوی په اصطلاح خپل کسات واخلي.

د ملي غورځنګ په وخت کي د ملی مشرانو او سردارانو وضعیت په مطالعه ارزي. او د هغومطالعه، تر هغه ځایه چي اسناد او مدارک مرسته کوي، په زړه پوري ده او دا کار باید په اوسني حال کي په ډېر غور او احتیاط وکتل سي. ځکه چي د اشخاصو اعمال او نظریات لا اوس هم پټ دي او تر څو چي د باوري اسنادو په رڼا کي د غورځنګ متضادي خواوي مطالعه سوي نه وي نو قضاوت به نیمګړی وي.

پوهېږو چي ملي غورځنګ د مکناټن په قتلولو سره شاه شجاع ته، چي اوس هم په بالاحصار کي وو، یو ډول خاص وضعیت منځته راووړ. شاه شجاع په داسي وخت کي ووژل سو چي انګلیس جنرال سیل په جلال آباد کي محاصره وو او سردار محمداکبرخان او یوه ډله غازیان په جلال آباد کي ورته پراته ول. د شاه شجاع قاتل، شجاع الدوله د محمدزمان خان بارکزي زوی وو چي کابل ته د سردار محمداکبرخان تر رسېدلو پوري د انګلیسیانو د لاس کوسي پاچا په مقابل کي، تر یوه وخته پوري، ځان د ملي مبارزینو منتخب پاچا باله خو پخپله یي هم د انګلیس دوستی احساسات درلودل.

په هر صورت، د شاه شجاع د پاچهي په چارو کي د فرنګیانو د عامل زیاتېدلو د سدوزیانو او بارکزیانو پخوانی دښمني له منځه یونه وړه بلکه وار په وار تازه کېدله. چي خبره را لنډه کړو، په داسي شرایطو کي چي انګلیسیان له کابله وتلي ول مګر د قندهار، قلات، غزني او جلال آباد په څېر ځایونو کي یي لا هم قواوي درلودلي او د پېښور څخه د نورو مرستیالو قواوو رسېدلو ته منتظر ول او د غازیانو او ملي مجاهدینو احساسات هم، په تېره بیا له کابل څخه د انګلیسیانو د وتلو او غنیمتونو ترلاسه کولو څخه وروسته، ساړه سوي وه نو د شاه شجاع وژل کېدل داسي یوه پېښه وه چي ملي مشران او بېګانه قواوي یي، چي لا هم د افغانستان په خاوره کي وې، له یوې خاصي وضعي سره مخامخ کړل. انګلیسانو خپل تر تولو مهم همکار، یعني لاس کوسی پاچا له لاسه ورکړ؛ مګر څرنګه چي له افغانانو څخه د کسات اخیستلو په لټه کي وه نو کوښښ یي وکړ چي د شاه شجاع له اولاد څخه یو څوک د کابل پر تخت باندي کښېنوي.

ملي مشران په باطن کي پر ډلو یا لړترلړه دوو ډلو باندي وېشل سوي ول. ځیني د شاه شجاع او د هغه د اولاد طرفداران او ځیني د هغه د کورنی مخالف ول. په دې مابین کي، طبیعي خبره ده چي، د بارکزیو، سدوزیو او فوفلزیو(سدوزي پخپله د فوفلزیو یوه مهمه قبیله ده ج) نظریات سره مخالف دي. دلته نو ټول د روحانیونو طبقي ته چي د مرحوم میرواعظ زوی، میرحاجي یي مشر دی مراجعه کوي.

داسي ښکاري چي سردارمحمدزمان خان د سلطنت د مقام د ادعا په اساس او له دې امله چي زوی یي د شاه شجاع په وژلو کي لاس درلود؛ چي له یوې خوا یي د پاچا په قتلولو کي برخه درلوده او له بلي خوایي انګلیسي بندیانو ته په خپل کورکي ځای ورکړی وو نو غوښتل یي، چي که د انګلیسیانو په مرسته هم کیږي، تخت و تاج ته ورسیږي.

نایب امین الله خان لوګري، چي په ملي ګټو ښه پوهېدی، له انګلیسیانو سره د جدي مخالفت کولو تر څنګ یې غوښتل چي په یوه حساسه مرحله کي د سلطنت پایې ونه نړیږي نو یې غوښتل چي د شاه شجاع له زامنو څخه یو تن، په تېره بیا فتح جنګ پر تخت کښېنوي. او عملا هم هغه پر تخت کښېناست.

هغه عهد نامه چي له نېکه مرغه یې متن زموږ په لاس کي دی ډېر مغتنم او په زړه پوري سند دی چي په دغه نازک وخت کي، چي د ملي مشرانو ترمنځ د بې اتفاقی او درز د پیدا کېدلو وېره موجوده وه، موږ ته معلومات راکوي. موږ د دې عهدنامي له مخي ویلای سو چي څرنګه ځینو مشرانو د جنګ لپاره ځانونه تیار کړي وه او دغه راز د پوپلزیو، بارکزیو او قزلباشو د مشرانو هوښیاري څرګندوي. دا له افتخاره ډک پیمان د پردیو پر ضد د ملي ارزوګانو د یووالي سند دی. ملي مشرانو په څرګنده په جلال اباد او قندهار کي د فرنګیانو د قواوو د وجود خطر احساس کړی وو او د خارجي دښمن پر ضد یې په بهترینه توګه سنګر نیولی وو. هري ډلي ته وظیفه ورکړه سوې وه چي جلال آباد او قندهار ته متوجه سي او د مملکت د مرکز وضعیت هم په پام کي ونیسي.

د روحانیونو پر مشر میرحاجي باندي د ټولو اعتماد داسي یو څرګند حقیقت دی چي ټول په پوهېدل. د سردارمحمدزمان خان په کور کي د فرنګیانو د پناه اخیستلو موضوع هم چا له نظره نه ده غورځولي او په ډېر غور یې داسي ترتیبات نیولي دي چي نوموړی سردار د هغوی له دسیسو څخه په څنګ پاته سي او هغوی ملي قواوو ته تسلیم کړي او که چیري په دې باره کي پلمي او بهاني کوي نو په ټولو دي فرنګیان د هغه له کوره را وایستل سي او کنټرول دي ورڅخه واخیستل سي.

د دې عهد نامي په پای کي دیارلسو مختلفو مشرانو لاسلیکونه کړي دي چي نومونه یې له مهرونو څخه ښکاري. د عهدنامي متن داسي دی:

بسم الله الرحمن الرحیم

د دغه خیراوښېګنو د کلماتو له لیکلو څخه مطلب دا دی چي په دې شپو ورځو کي د درانیو د بارکزیو طایفي جنت مکان شاه شجاع الملک، پرته له هیڅ دلیله، شهید کړی دی. د دې پېښي له امله د درانیو د پوپلزیو او بارکزیو د قبیلو ترمنځ شخړه پېښه سوه. دواړو خواوو د افرادو او سریو په ټولولو پیل وکړ او د جنګ په تکل کي سول. د کابل خیر غوښتونکو مسلمانانو له سیادت پناه سلاله السادات العظام الکرام جناب میرحاجي صاحب، او شرافت پناه خواجه نصیر او نایب حمزه خان او د لهوګرد عالیجاه معلی جایګاه حشمت و شوکت دستګاه عمدت الخوانین العظام زبدت الکبرا الفخام نایب امین الله خان امین الدوله او سرفراز خان او د قزلباشیه له خانانو او مشرانو عالیجاه رفیع جایګاه حشمت و شوکت دستګاه عمدت الامراء العظام سردار امیراصلان خان جوانشیر او قاضي ملانورمحمد خان او محمدباقرخان بیات او غلام حسن خان افشار او د غلجیو له خانانو عالیجاه غلام رسول خان او ملک ظفرخان څخه د حضرت رسالت پناه جناب سرورعالم صلعم د مبین دین د تقویه کولو او د کفارو نصارا د شرمولو او خرابولو په منظور دا حقیقت درک کړی دی چي که دا جګړه فیصله نه سي نو څرنګه چي د کفارو کومکي قواوو د پېښور او قندهار له لوري د اهل اسلام د ولایت د تسخیرولو او د احمد مختار صلعم د دین خرابولو ته ملا تړلي ده او ژر دی چي را ورسیږي نو

دا باید په خیر او بهتره وبولو چي د بارکزیو طایفه دي حتما د جلال آباد پر لور ووزي او په جلال اباد کي د موجودو کفارو او د هغوی مرستي ته له پېښوره د رارسېدونکو قواوو مقابله او جهاد د دوی وظیفه ده. د فوفلزیو خانان او مشران دي له یوه تن شهزاده سره د قندهار پر لور روان سي او په قندهار کي دي د کفارو له قواوو سره او یا له هغو قواوو سره چي د قندهار خواته راځي جهاد وکړي او د هغوی د ځپلو په فکر کي دي سي. او فتح جنګ پاچا چي د شریعت نبوي صلعم په شرط د اسلام پاچا مقرر سوی دی همداسي پاچا وي او د کابل په بالاحصار کي دي وي. د کابل مشران، امین الدوله او د قزلباشو او غلجیو خوانین او مشران اختیار لري چي له بارکزیو سره جلال آباد ته ځي او که له فوفلزیو سره د قندهار پر لور روانیږي. که په دې دوو طایفو کي هره یوه دا فیصله ونه مني نو زموږ دي په خدای او رسول او څلورو یارانو قسم وي چي هغوی ته به سزا ورکوو او له دې دوو طایفو څخه چي هره یوه له فرنګي سره اتفاق وکړي او د اسلام د خرابی کوښښ وکړي ټول به په یوه سلا د هغوی د ځان او مال دښمنان یو او هر څوک چي له دې فیصلي او تړون څخه تېری وکړي د خدای او رسول او چهاریارکبار دښمنان به وي. دا څو کلمي د ۱۳۵۸ کال د صفرالمظفر په میاشت کي ولیکل سوې. ختم الله بالخیر والظفر.

بله دا چي هغه فرنګیان چي د نواب محمدزمان خان په کور کي دي باید چي سیادت پناه میرحاجي صاحب ته یې وسپاري او که چیري بهاني کوي په اتفاق یې د سردار له لاسه باسو او میرصاحب ته یې سپارو.

کابل ۱۳۳۳ هجری سمیب /   مجله آریانا

** * ** * ** * ** * **

د قومي مشرانو دا موافقتنامه د متن په اساس د قدر وړ ده او خپل خاص تاریخي اهمیت لري. مګر موافقتنامه هغه وخت اهمیت پیدا کوي چي د عمل جامه واغوندي او یا لږترلږه یوه برخه یې عملي سي. په داسي حال کي چي د نوموړي موافقي په خلاف، نه بارکزي، د جنرال سېل د قواوو د ځپلو لپاره مشرقي ته ولاړل؛ نه پوپلزي د جنرال ناټ سره د مقابلي لپاره کندهار ته روان سول او نه غلجیو او قزلباشو، په دوی کي له یوه سره د ملګرتوب ضرورت احساس کړ. نه فتح جنګ ته چا د یوې ورځي آرامي پاچهی کولو وخت ورکړ. او محمدزمان خان هم هغه وخت خپل انګرېزي یرغمل میرحاجي ته ورتسلیم کړل چي نور یې نو مقاومت له توانه وتلی وو.

نور بیا

د لمړی برخی د لوستلو د پاره پر لاندنی «لینک» باندی «کلیک» کړی

http://www.arianafghanistan.com/UploadCenter/jahani_a_b_mili_wahdat_de_taarikh_paronake_١.pdf

ملي وحدت زموږ د تاریخ په رڼا کي (دوهمه برخه)
jahani_a_b_mili_wahdat_de_taarikh_paronake_٢.pdf